

Розділ 8

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ДО НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Оксана Корносенко,

Полтавський національний педагогічний університет

імені В. Г. Короленка

e-mail: kornosenko@ukr.net

DOI 10.33989/pnpu.279.c658

ORCID 0000-0002-9376-176X

Ключові слова: професійна підготовка, заклади вищої освіти, науково-педагогічна діяльність.

Реформування системи вищої освіти України сприяє поступовому підвищенню якості підготовки конкурентоспроможного людського капіталу, інтеграції вищої освіти в європейський освітній простір, розширенню наукових знань, спрямованих на розв'язання фундаментальних і прикладних проблем тощо. Місією університетів є формування високопрофесійної, інтелектуальної, національно-патріотичної еліти нації – фахівців, здатних до креативної професійно-практичної діяльності, самодостатніх особистостей, здатних до збереження національної ідентичності освіти в умовах інтернаціоналізації освітнього середовища.

Динамічні соціокультурні процеси українського суспільства й зміна векторів педагогічної парадигми, продиктовані тенденціями глобалізації, принципами ринкової економіки, запровадженням стандартів вищої

освіти, сертифікації тощо, зумовлюють постійну потребу в оновленні вимог і підвищенні рівня компетентності фахівців, у тому числі і галузі фізичної культури та спорту. На створенні необхідних умов для підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту, розвитку в них здібностей і талантів, формуванні та примноженні моральних, культурних, здоров'язберезувальних цінностей і досягнень суспільства акцентують увагу Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про фізичну культуру та спорт», Національна доктрина розвитку освіти в Україні, Концепція фізичного виховання в системі освіти України, Концепція реформування сфери фізичного виховання та спорту, Концепція розвитку системи громадського здоров'я й ін. Нормативно-правова база відображає основні напрями державної політики та тенденції розвитку фізкультурно-спортивного руху, ключові засади організаційного, матеріально-технічного, кадрового, інформаційного й інших видів забезпечення фізичного виховання та здоров'язбереження населення країни, регламентує вимоги до рівня підготовленості фахівців певної спеціальності.

8.1. Нормативний зміст підготовки майбутніх магістрів фізичної культури і спорту до здійснення науково-педагогічної діяльності у закладах вищої освіти

Освітня спеціальність 017 Фізична культура і спорт є однією з найбільш затребуваних на ринку праці у сфері фізичної культури на Полтавщині. Підготовка магістрів фізичної культури і спорту здійснюється шляхом оволодіння змістом освітньо-професійної програми (ОПП) «Фізична культура і спорт» другого (магістерського) рівня вищої освіти, яка розроблена й упроваджена в навчальний процес Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, згідно з вимогами відповідного стандарту вищої освіти. Об'єктами вивчення та діяльності випускників за цією програмою є процеси управління в спортивних організаціях; планування й проведення тренувального процесу спортсменів різної кваліфікації; організація і забезпечення освітнього процесу в закладах вищої освіти з підготовки фахівців для системи фізичної культури і спорту; забезпечення рухової активності людей з метою їх гармонійного, передусім фізичного, розвитку та ведення

здорового способу життя; виявлення та уніфікованого порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та іншій підготовленості шляхом проведення відповідних досліджень, спортивних заходів тощо.

Випускники-магістри фізичної культури і спорту після завершення навчання спроможні обіймати посади у суб'єктах господарювання, що здійснюють такі види економічної діяльності (за КВЕД ДК 009:2010):

72.20 Дослідження й експериментальні розробки у сфері суспільних і гуманітарних наук.

85.42 Вища освіта.

85.51 Освіта у сфері спорту та відпочинку.

93.11 Функціонування спортивних споруд.

93.12 Діяльність спортивних клубів.

93.13 Діяльність фітнес-центрів.

93.19 Інша діяльність у сфері спорту.

93.29 Організування інших видів відпочинку та розваг.

Освітньо-професійна програма є галузевим нормативним документом, який визначає нормативний термін, зміст навчання, нормативні форми державної атестації, встановлює вимоги до змісту, обсягу й рівня освіти та професійної підготовки фахівця фізичної культури і спорту. Особливістю ОПП «Фізична культура і спорт» є спрямованість освітнього процесу на формування професійної компетентності, що виявляється в сукупності фахових знань, умінь і навичок, які відбивають теоретичну, практичну, методичну підготовленість здобувачів і здатність до її творчої реалізації в різних соціальних ситуаціях професійно-практичної діяльності. Програма орієнтована на науково-дослідну діяльність, що передбачає визначення напрямку й здійснення наукового дослідження з урахуванням індивідуальних інтересів та специфіки виду спорту, потенційного місця працевлаштування здобувача, аналіз і узагальнення спеціалізованих досліджень, наукових концепцій та результатів з опорою на сучасні світові досягнення, проведення експериментальних досліджень із застосуванням провідних методів дослідження, зокрема загальнопедагогічних, психофізіологічних, медико-біологічних тощо, методів статистичної обробки експериментальних даних; публікацію матеріалів наукової роботи у виданнях категорій А і Б України, матеріалах

конференцій. Програма передбачає поглиблене вивчення медико-біологічних та теоретико-методичних аспектів підготовки спортсменів, методик викладання у вищій школі.

Аналіз освітньої програми «Фізична культура і спорт» другого (магістерського) рівня вищої освіти виявив типові форми викладання освітніх компонентів. Основними формами організації навчального процесу є: лекції, семінарські, практичні заняття, у тому числі з використанням ресурсів дистанційної освіти (платформа ZOOM), навчальні проєкти, вебінари, тренінги, дуальні лекції; самостійна робота; практична підготовка; заліки, екзамени. Дистанційне навчання за допомогою online відеолекцій, консультацій, які транслюються з використанням спеціалізованих додатків відеоконференцзв'язку та комплексів навчальних матеріалів. Необхідною складовою навчання є написання та прилюдний захист кваліфікаційної роботи. Студентоцентроване, проблемне, проєктне навчання передбачає розвиток загальних та спеціальних компетентностей у процесі науково-дослідної та навчально-пізнавальної діяльності й реалізується під час аудиторних занять, навчальної та виробничої практик.

Процес професійної підготовки забезпечений дидактичними матеріалами для аудиторної, самостійної, індивідуальної роботи та контролю результатів навчання, зокрема навчально-методичним забезпеченням дисциплін, що включає: робочу програму й силабус навчальної дисципліни; конспекти лекцій; методичні вказівки (рекомендації) до проведення семінарських / практичних / лабораторних занять та виконання самостійної роботи студентів; завдання (тести) для поточного (модульного) контролю знань та вмінь студентів; питання (завдання) до семестрового контролю з навчальної дисципліни; комплексні / ректорські контрольні роботи; наскрізні та робочі програми практик, авторські наукові та навчально-методичні праці (монографії, посібники, підручники тощо) викладачів тощо, освітня програма спеціальності 017 Фізична культура і спорту другого (магістерського) рівня вищої освіти. Відкритий доступ до них забезпечено через офіційний сайт ПНПУ імені В. Г. Короленка та сайти кафедр. Студенти мають необмежений доступ до мережі Інтернет; ресурсів університетського

репозитарію (Institutional Repository of Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University) та фондів бібліотеки імені М. А. Жовтобрюха.

ОПП «Фізична культура і спорт» містить структурно-логічну схему підготовки фахівців – це науково-методичне обґрунтування процесу реалізації програми, зокрема її обов'язкової та варіативної компонент, є алгоритмом формування загальних і спеціальних компетентностей. Вона призначена для встановлення місця кожної дисципліни в системі освітніх компонентів; визначення і оптимальної реалізації міжпредметних зв'язків; побудови раціональної структури освітнього процесу на весь період навчання з урахуванням складності, кількості кредитів, змісту освітніх компонент.

Обов'язкові освітні компоненти визначаються гарантом і групою з розробки та оновлення ОПП, вибіркові – закладом вищої освіти. Обов'язковими освітніми компонентами ОПП «Фізична культура і спорт» 2022 року, яка реалізується у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка, є дисципліни: «Методологія та організація наукових досліджень», «Цивільний захист», «Медико-біологічне забезпечення підготовки спортсменів», «Теорія і методика спортивного тренування», «Методика викладання спеціалізованих навчальних дисциплін у закладах вищої освіти», «Інноваційні технології у фізичній культурі і спорті», «Психологія управління в спортивній організації», «Менеджмент і маркетинг у фізичній культурі та спорті», «Фітнес-технології в спорті», «Іншомовний спортивний дискурс», навчальна науково-дослідна практика, виробнича практика зі спеціальності, виконання і захист кваліфікаційної роботи, атестаційний екзамен. Вибірковий компонент представлений професійно-орієнтованими дисциплінами, які розширюють, доповнюють й уточнюють отримані теоретичні знання, уміння та навички, отримані в результаті вивчення обов'язкових дисциплін.

Навчальний план – нормативний документ, що визначає перелік і обсяг нормативних і вибіркового навчальних дисциплін, послідовність їх вивчення, конкретні форми підготовки їх обсяг, графік, навчального процесу, форми і способи проведення модульного і підсумкового контролю, практик.

Провідну роль у підготовці магістрів фізичної культури і спорту має навчальна дисципліна «Методика викладання спеціалізованих навчальних дисциплін у закладах вищої освіти». У відповідності до сучасних соціальних замовлень підготовка фахівців вищої освіти повинна ґрунтуватися на сучасній методологічній основі, а її зміст, форми і засоби навчання відповідати фаховій спрямованості. Магістри фізичної культури і спорту повинні володіти не лише знаннями, вміннями і навичками творчої діяльності у відповідній галузі, а й уміти передавати знання іншим, розробляти методологічні основи управління навчально-виховним процесом у системі підготовки кадрів. Дисципліна «Методика викладання спеціалізованих навчальних дисциплін у закладі вищої освіти» забезпечує оволодіння студентами основних принципів, методів, форм організації, технологій виховної, навчальної, організаторської діяльності науково-педагогічного працівника закладу вищої освіти.

Міжпредметна інтеграція обов'язкових компонентів першого семестру підготовки майбутніх магістрів фізичної культури і спорту відображена на *рис. 8.1*.

Об'єктами дослідження дисципліни є:

- теоретико-методичні основи викладання у закладі вищої освіти;
- психолого-педагогічні умови впровадження інноваційних технологій викладання спеціалізованих навчальних дисциплін у закладі вищої освіти;
- дидактичні засади управління навчальною й творчою діяльністю здобувачів вищої освіти.

Вивчення освітнього компоненту «Методика викладання спеціалізованих навчальних дисциплін у закладах вищої освіти» забезпечує формування низки загальних компетентностей, таких як:

- здатність діяти соціально відповідально та свідомо;
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;
- здатність до адаптації та дії в новій ситуації;
- здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми;
- здатність генерувати нові ідеї (креативність);
- здатність розробляти проєкти та управляти ними;
- здатність координувати роботу і ефективну взаємодію у колективі.

Рис. 8.1. Міжпредметна інтеграція обов'язкових компонентів першого семестру підготовки майбутніх магістрів фізичної культури і спорту

Оволодіння змістом цього освітнього компоненту забезпечує формування таких фахових (спеціальних) компетентностей:

- здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у закладах вищої освіти;
- здатність до самоосвіти, самовдосконалення та саморефлексії для успішної професіоналізації у сфері фізичної культури та спорту;
- усвідомлювати принципи професійної та академічної етики і необхідність їх дотримання.

8.2. Вивчення досвіду методики викладання у вищій школі

Методика викладання спеціалізованих навчальних дисциплін у закладах вищої освіти є важливою й актуальною дисципліною у підготовці майбутніх магістрів фізичної культури і спорту до виконання ними професійних функцій, зокрема: освітньої, виховної, консультативної,

агітаційно-пропагандистської, соціально-педагогічної та просвітницької тощо. Працюючи в системі взаємовідносин «тренер-спортсмен», і загалом – «людина-людина», у фізкультурно-спортивному закладі або управлінській організації, магістр фізичної культури і спорту повинен уміти організувати й провести навчальні та науково-методичні заходи: конференції, семінари, вебінари, майстер-класи, лекції, дискусії, тренінги тощо, здійснювати обговорення актуальних питань щодо підготовки спортсменів, бесіди з батьками, учнями, колегами, адміністрацією закладу, громадськістю.

Наразі, методика викладання у вищій школі, як галузь наукового знання, продовжує розвиватися, удосконалюватися. Цей поступ зумовлений тотальним введенням стандартів вищої освіти для різних спеціальностей, які, на магістерському й освітньо-науковому рівнях, рекомендують формувати здатність до науково-педагогічної діяльності у закладах вищої освіти. Актуалізація та інтенсифікація розвитку цього напрямку наукових знань сприяла посиленню емпіричних досліджень та публікацій, які описують методику використання відповідних дидактичних надбань й викладацького досвіду науково-педагогічних працівників.

Аналіз спеціальної психолого-педагогічної літератури дозволив виявити низку навчально-методичних праць, які лаконічно й системно висвітлюють теоретико-методичні основи методики викладання у вищій школі: Р. Вайнола, С. Сисоєва «Методика викладання соціально-педагогічних дисциплін»; А. Капська «Методика викладання дисциплін соціально-педагогічного циклу»; А. Лякішева, Л. Грицюк «Методика викладання навчальних дисциплін соціально-педагогічного напрямку студентам ВНЗ»; В. Нагаєв «Методика викладання у вищій школі»; Л. Корміна «Методика викладання дисциплін за фахом у вищих навчальних закладах»; Ю. Гринчук, Л. Ордіна, Л. Хахула, Н. Коваль, В. Хахула «Методика викладання у вищій школі»; П. Дзюба, Т. Зайцева «Методика викладання фахових дисциплін в вищій школі»; І. Казак, Д. Сідоров «Теорія і методика викладання в вищій школі: конспект лекцій з навчальної дисципліни»; О. Дубасенюк, О. Антонова «Методика викладання педагогіки»; Л. Кайдалова, Н. Науменко «Методика викладання у вищій школі : методичні рекомендації до практичних занять для здобувачів вищої освіти»; В. Маслак, Д. Василенко «Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Методика викладання спеціальних дисциплін»» та ін.

Зокрема, у посібнику «Методика викладання навчальних дисциплін соціально-педагогічного спрямування студентам ВНЗ», автори А. Лякішева, Л. Грицюк висвітлюють теоретичні основи методики викладання соціально-педагогічних дисциплін та їх місце в професійній підготовці магістрів соціальної педагогіки, здійснюють практичні поради щодо підготовки та проведення лекційних, семінарських, практичних занять, використання форм організації навчальної діяльності студентів, різноманітних засобів, методів і прийомів навчання. Учені зауважують, що маючи спільне спрямування навчальні дисципліни різняться між собою, що неминуче відбивається на особливостях їх викладання. Це й породжує труднощі й неможливість реалізувати прагнення охопити методичні аспекти викладання усіх соціально-педагогічних курсів. Саме тому у посібнику учені акцентують увагу на схожості у викладанні різних фахових дисциплін, тобто на загальнодидактичних засадах [13].

Учений В. Нагаєв у посібнику «Методика викладання у вищій школі» висвітлює теоретичні, методичні й методологічні основи дидактики викладання, навчальних дисциплін у контексті адаптації вищої освіти України до Болонського процесу, наводить авторську програму навчального курсу за кредитно-модульною технологією навчання, адаптовану до вимог Європейської кредитно-трансферної системи. Навчальний посібник викладено за модульним принципом і призначений для студентів магістратури економічних спеціальностей закладів вищої освіти [15].

Л. Корміна авторка навчально-методичної праці «Методика викладання дисциплін за фахом у вищих навчальних закладах» презентує програму навчального курсу, зміст практичних занять та методичні вказівки магістрам щодо підготовки до них, завдання для самостійної роботи. У посібнику подано зразки модульних контрольних робіт, питання для підсумкового контролю знань студентів з навчальної дисципліни, список рекомендованої літератури [12].

Укладачі методичних вказівок для підготовки та організації самостійної роботи студентів магістерського рівня «Методика викладання у вищій школі» Ю. Гринчук, Л. Ордіна, Л. Хахула, Н. Коваль, В. Хахула подають структуру змісту дисципліни, теми рефератів та завдання для самостійного опрацювання, рекомендують тематичну літературу та глосарій педагогічних термінів [4].

П. Дзюба і Т. Зайцева у посібнику «Методика викладання фахових дисциплін в вищій школі» уміщено теоретичні відомості розділів, які надають знання щодо навчального графіку освітнього процесу, організації аудиторної, індивідуальної та самостійної роботи студентів при вивченні фахових дисциплін, контролю успішності та якості навчання студента, організації праці викладача. Також автори пропонують орієнтовні завдання для самостійної роботи студентів, питання для самопідготовки та перевірки рівня знань. Навчально-методичний посібник рекомендовано аспірантам і викладачам, які викладають фахові дисципліни у закладах вищої освіти [5].

В електронному мережному навчальному виданні «Теорія і методика викладання в вищій школі: конспект лекцій з навчальної дисципліни», авторами якого є І. Казак, Д. Сідоров, систематизовано теоретичний матеріал з метою підвищення рівня засвоєння здобувачами дидактичних знань про національну систему вищої освіти, теорію і методику викладання у вищій школі в різних організаційних формах занять, засоби контролю знань й умінь студентів, питання щодо навчально-методичного забезпечення та педагогічної майстерності викладача вищої школи [8].

У навчальному посібнику «Методика викладання педагогіки» учені О. Дубасенюк, О. Антонова з позицій особистісно-зорієнтованого та технологічного підходів представлено особливості викладання основних розділів курсу «Педагогіка» у педагогічному закладі вищої освіти: загальних основ педагогіки, теорії виховання, теорії навчання (дидактики), теорії керівництва та управління школою [6].

Л. Кайдалова, Н. Науменко у методичних рекомендаціях до практичних занять для здобувачів вищої освіти «Методика викладання у вищій школі» представили основні положення та вимоги щодо організації та змісту практичних занять здобувачів вищої освіти. Матеріал подано відповідно до навчальної програми з методики викладання у вищій школі для здобувачів вищої освіти освітньої програми «Педагогіка вищої школи», для аудиторної роботи здобувачів вищої освіти спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки [9].

Унікальність навчально-методичної розробки «Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Методика викладання спеціальних дисциплін»» В. Маслак, Д. Василенко полягає у висвітленні таких тем як: «Вплив

проблемних ситуацій на навчальний процес» та «Ігри в системі управління навчально-творчою діяльністю студентів» [14].

Віддаючи належне цінності наукового доробку учених щодо методики викладання у вищій школі, зазначимо, що наразі наукових надбань, які б узагальнювали та систематизували навчально-методичні знання у викладанні спеціалізованих навчальних дисциплін в галузі фізичної культури і спорту, недостатньо. Детальний аналіз існуючих навчально-методичних праць дозволяє стверджувати, що вони системно, логічно, локанічно розкривають зміст базових понять, методологічних підходів, засобів, форм і методів викладання у вищій школі, містять дидактичні матеріали й практичні рекомендації щодо застосування інноваційних освітніх технологій, утім, не віддзеркалюють сутності спеціалізованої, фахової підготовки до науково-педагогічної діяльності магістрів фізичної культури і спорту. Відтак, ця галузь знань для нас видається актуальною, зокрема потребує висвітлення структурно-змістове наповнення освітнього компоненту «Методика викладання спеціалізованих навчальних дисциплін у закладах вищої освіти», освітньої програми «Фізична культура і спорт» підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти.

8.3. Структурно-змістове наповнення освітнього компоненту «Методика викладання спеціалізованих навчальних дисциплін у закладах вищої освіти»

Важливою умовою ефективного формування загальних й фахових компетентностей у ході вивчення будь-якої дисципліни є грамотне й логічне формулювання мети. Мета навчального курсу «Методика викладання спеціалізованих навчальних дисциплін у закладах вищої освіти» освітньої програми «Фізична культура і спорт» другого (магістерського) рівня є – сформувати в майбутніх магістрів фізичної культури і спорту компетентностей, що забезпечать ефективне науково-обґрунтоване викладання фахових дисциплін фізкультурно-спортивного спрямування, на основі знань про сутність і структуру педагогічного процесу, особливостей, принципів, методів та форм його організації у закладах вищої освіти.

Відповідно до мети, завданнями дисципліни є:

1) сформувані теоретичні знання й уявлення про навчальну дисципліну, її мету, завдання, предмет і об'єкт дослідження;

2) ознайомити з базовими поняттями, категоріями, правовим і програмно-нормативним забезпеченням викладання у вищій школі, її місцем у системі наук;

3) ознайомити з системою вищої освіти України, структурою та дидактичними вимогами до формування змісту спеціалізованих навчальних дисциплін;

4) сформувані знання про види й функції лекційних, практичних, лабораторних, семінарських занять, самостійної роботи, методи й сучасні технології навчання, уміння розробляти й проводити різні види занять у вищій школі;

5) сформувані здатність застосовувати контроль навчальних результатів здобувачів освіти та аналіз їх досягнень;

6) навчити педагогічних форм інтерактивної взаємодії зі здобувачами вищої освіти, творчо застосовувати знання та способи діяльності, засвоєнні під час вивчення навчальних дисциплін й професійно-практичної підготовки;

7) ознайомити з найкращим педагогічним досвідом викладання освітніх компонентів у закладах вищої освіти України та зарубіжжя, створити умови для апробації найефективніших прийомів, методів й технологій навчання, що застосовуються в системі вищої освіти.

Очікуваними програмними результатами навчання дисципліни «Методика викладання спеціалізованих навчальних дисциплін у закладах вищої освіти», відповідно до стандарту вищої освіти спеціальності 017 Фізична культура і спорт, є:

1. Зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з питань фізичної культури та спорту до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.

2. Розробляти і викладати спеціалізовані навчальні дисципліни у закладах вищої освіти.

3. Відшуковувати необхідну інформацію у науковій літературі, базах даних, інших джерелах, аналізувати та оцінювати цю інформацію.

Навчальна дисципліна «Методика викладання спеціалізованих навчальних дисциплін у закладах вищої освіти» є логічним продовженням

фахових дисциплін, які вивчаються на першому (бакалаврському) рівні спеціальності 017 Фізична культура і спорт та найбільш дотичної до неї – 014.11 Середня освіта (Фізична культура). Академічними передумовами вивчення дисципліни «Методика викладання спеціалізованих навчальних дисциплін у закладах вищої освіти» є оволодіння змістом таких освітніх компонентів: «Професійна діяльність в галузі фізичної культури і спорту», «Теорія і методика викладання рухливих ігор та забав», «Теорія і методика викладання гімнастики», «Теорія і методика викладання атлетики», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Історія фізичної культури», «Теорія і методика фізичного виховання», «Основи спортивної підготовки» та ін.

Методична майстерність здобувачів щодо науково-педагогічної діяльності потребує попередньої сформованості загальноосвітніх та професійних знань й умінь, отримані у ході бакалаврської фахової підготовки, вивчення поточних навчальних дисциплін магістерського рівня, а також спортивного і тренерського досвіду (рис. 8.2).

Рис. 8.2. Передумови вивчення дисципліни «Методика викладання спеціалізованих навчальних дисциплін у закладах вищої освіти»

Структура дисципліни представлена лекційними, семінарськими і самостійною роботою студентів, включаючи індивідуальне науково-дослідне завдання, у співвідношенні, яке представлено на *рис. 8.3*.

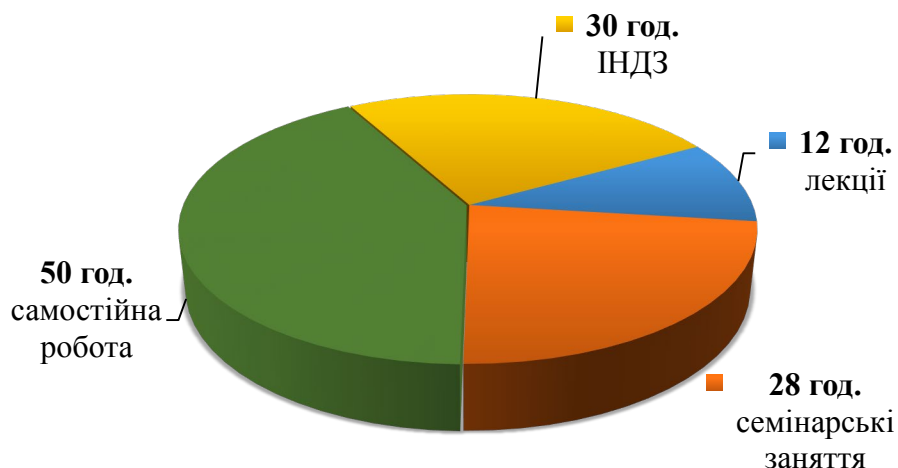

Рис. 8.3. Співвідношення форм викладання дисципліни «Методика викладання спеціальних навчальних дисциплін у закладах вищої освіти»

Таблиця 8.1 – Структура освітньої компоненти «Методика викладання спеціалізованих навчальних дисциплін у закладах вищої освіти»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин		
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Тема 1. Система вищої освіти України.	2	4	8
Тема 2. Планування та організація навчального процесу у вищій школі.	2	6	8
Тема 3. Технологія підготовки і проведення лекцій у вищій школі.	2	4	8
Тема 4. Методична концепція проведення семінарських та практичних занять.	2	6	10
Тема 5. Характеристика форм і методів навчання у вищій школі.	2	4	8
Тема 6. Методика оцінювання знань, умінь і навичок студентів.	2	4	8
Індивідуальне завдання			30
Разом	12	28	80

Організація контролю сформованості знань, умінь та навичок є невід’ємним і важливим процесом вивчення будь якого освітнього компоненту. Контроль залежить від багатьох факторів, але повинен відповідати основним дидактичним принципам: дієвість, систематичність, індивідуальність, диференціювання, об’єктивність і єдність вимог. Вивчення навчальної дисципліни «Методика викладання спеціалізованих навчальних дисциплін у закладах вищої освіти» також передбачає застосування видів контролю : попереднього (тестова форма є найбільш зручною), поточного (виконання завдань на аудиторних заняттях, самостійної та індивідуальної роботи), підсумкового (залікова оцінка виславляється за результатами набраних поточних балів та виконання завдань модульної роботи) контролю. Оцінка навчальних досягнень з дисципліни «Методика викладання спеціалізованих навчальних дисциплін у закладах вищої освіти» має здійснюватися за відповідними рівнями й відповідати шкалі оцінювання ECTS. Оцінки системи ECTS від «А» до «Е» присвоюються за умови здачі заліку, і оцінки від «FX» до «F» присвоюються у випадку його не здачі. Характеристика рівнів навчальних досягнень студентів з дисципліни «Методика викладання спеціалізованих навчальних дисциплін у закладах вищої освіти» представлено в таблиці 8.2.

Таблиця 8.2 – Характеристика рівнів навчальних досягнень студентів з дисципліни «Методика викладання спеціалізованих навчальних дисциплін у закладах вищої освіти»

Сума балів, накопичених студентом у процесі вивчення освітнього компонента	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Рівень досягнення студентом запланованих результатів навчання
90-100	відмінно	A	Наявний високий рівень досягнення запланованих результатів вивчення навчальної дисципліни, що засвідчують його безумовну готовність до подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом. Студент має міцні і системні знання з дисципліни, використовує термінологію,

Продовження табл. 8.2

			вільно володіє понятійним апаратом, має чітке уявлення про зміст, структуру, види навчальних занять; здатний пояснювати основні завдання лекційних, семінарських / практичних занять, види самостійної та індивідуальної роботи. Розуміє типову структуру занять, їх мету і завдання, орієнтується у специфіці викладання спеціалізованих дисциплін галузі фізична культура і спорт. Володіє методикою викладання, розрізняє традиційні (словесні, наочні, практичні тощо) методи й інноваційні методики (технології). Здатний сформулювати критерії оцінювання окремої відповіді студента, оцінити види самостійної чи індивідуальної роботи тощо. Орієнтується в основних документах планування викладача, уміє розробляти програму викладання дисципліни. Будує відповідь логічно, послідовно, розгорнуто, використовуючи наукову і спеціальну термінологію.
82-89	добре	В	Наявний достатній рівень досягнення запланованих результатів вивчення навчальної дисципліни та готовності до подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом. Студент знає програмний матеріал повністю; має практичні уміння з організації занять, але недостатньо вміє самостійно мислити, не може вийти за межі теми, вільно володіє
75-81		С	понятійним апаратом, має чітке уявлення про типову структуру занять, їх мету і завдання, орієнтується у специфіці викладання спеціалізованих дисциплін галузі фізична культура і спорт, але з важкістю вдається сформулювати критерії оцінювання відповіді студента, оцінити види самостійної чи індивідуальної роботи тощо. Орієнтується в основних документах планування викладача, уміє розробляти

Продовження табл. 8.2

			програму викладання дисципліни, але з важкістю вдається формулювання мети, очікуваних результатів.
67-74	задовільно	D	Наявні мінімально достатні для подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом результати вивчення навчальної дисципліни. Студент знає основний зміст теми, має уявлення про спеціальність, але його знання мають загальний характер, іноді не підкріплені прикладами, має практичні навички з організації занять, але
60-66		E	недостатньо вміє самостійно мислити, не може вийти за межі теми, понятійним апаратом володіє на репродуктивному рівні, має загальне уявлення про зміст, структуру, види занять; на простому доступно-побутовому рівні здатний пояснювати основні завдання навчальних занять, їх види, типові форми організації тощо.
35-59	незадовільно	FX	Низка запланованих результатів вивчення навчальної дисципліни відсутні. Рівень наявних результатів навчання не є достатнім для подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом. Студент має прогалини в теоретичному курсі та практичних вміннях. Замість чіткого термінологічного визначення пояснює теоретичний матеріал на побутовому рівні, має поверхове уявлення про зміст, структуру, види навчальних занять; не здатний пояснювати основні завдання лекційних / семінарських / практичних занять.
1-34		F	Студент має фрагментарні знання з дисципліни. Не володіє термінологією, оскільки понятійний апарат не сформований. Не вміє викласти програмний матеріал. Мова невиразна, обмежена, бідна, словниковий запас не дає змогу оформити ідею. Практичні навички на рівні розпізнавання.

На нашу думку, рівень сформованості програмних результатів залежить від педагогічної майстерності наукового-педагогічного працівника, який здійснює викладання освітньої компоненти, застосованих засобів і методології навчання, а також підходів до конструювання змісту навчального матеріалу.

8.4. Досвід викладання освітньої компоненти «Методика викладання спеціалізованих навчальних дисциплін у закладах вищої освіти»

Навчальний курс «Методика викладання спеціалізованих навчальних дисциплін у закладах вищої освіти» представлений шістьма темами. *Тема 1. Система вищої освіти України*, розкриває сутність нормативно-правового забезпечення діяльності закладів вищої освіти, принципи функціонування вищої освіти, структуру, рівні й форми підготовки майбутніх фахівців; знайомить із чинною базою стандартів вищої освіти, що забезпечують підготовку фахівців у галузі фізичної культури і спорту; формує знання про сутність компетентнісного підходу до професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту тощо.

Важливою й складною інформацією для здобувачів є нормативно-правові засади діяльності закладів вищої освіти. В цій темі важливо сформулювати знання щодо сукупності чинних нормативно-правових актів, які визначають мету, завдання, принципи, функції діяльності освітніх закладів, окреслюють їх правовий статус. Майбутнім фахівцям важливо розуміти, що освітнє законодавство України складає значний масив нормативних документів, кожен із яких має чітко встановлені цілі та зміст. Детальний аналіз чинного законодавства України у сфері освіти дозволяє визначити, що нині базовими компонентами нормативно-правової бази регулювання вищої освіти України є: Конституція України; Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність»; Постанови Верховної Ради України, Укази та розпорядження Президента України; Стратегічні документи розвитку освіти (доктрини, програми, концепції); Рішення колегії та накази, роз'яснення та листи Міністерства освіти і науки України; Постанови та

розпорядження Кабінету Міністрів України тощо. Також потрібно наголосити, що основним правовим джерелом законодавства України про освіту є Конституція України. Цей документ закріплює два фундаментальні положення освітньої сфери: право на освіту та гарантії свободи щодо наукової й технічної творчості та розвитку науки (ст. 53, 54) [7]. До конституційних обов'язків держави відноситься забезпечення функціонування та розвитку вищої освіти. Відповідно до ст. 53 Конституції України, громадяни мають право безоплатно здобувати вищу освіту в державних і комунальних закладах. Держава забезпечує доступність вищої освіти, розвиток вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання, надання державних стипендій здобувачам [11].

У цьому контексті варто наголосити, що пріоритетним нормативним актом у сфері вищої освіти є Закон України «Про вищу освіту», який встановлює організаційно-правові, фінансові й інші основи функціонування системи вищої освіти [7]. Закон визначає структуру вищої освіти в Україні, освітні та освітньо-кваліфікаційні рівні, систему стандартів вищої освіти, систему державного нагляду (контролю) у галузі вищої освіти. Законом також визначається правовий статус закладу вищої освіти, зокрема, мета й завдання його діяльності, типи, рівні акредитації закладів вищої освіти, порядок створення, реорганізації та ліквідації закладу вищої освіти тощо.

Окремо слід виділити блок нормативно-правових актів, пов'язаних із забезпеченням реалізації Болонського процесу в Україні. Ставши у 1999 р. учасницею Спільної декларації міністрів освіти Європи «Європейський простір у сфері вищої освіти», Україна долучилась до процесу формування спільного європейського освітнього й наукового простору, що зумовило необхідність прийняття законів та низки підзаконних нормативних актів в сфері вищої освіти відповідно до рекомендаційних документів країн-учасників Болонського процесу [18].

Вагомим, для майбутніх науково-педагогічних працівників, є ознайомлення з програмно-нормативними засадами підготовки кадрів для галузі фізичної культури і спорту, зокрема вивчення стандартів вищої освіти, які стосуються галузі знань 01 Освіта/Педагогіка. Законом України «Про вищу освіту» поняття «стандарт вищої освіти» подається у такому трактуванні – сукупність вимог до освітніх програм вищої освіти, які є

спільними для всіх освітніх програм у межах певного рівня вищої освіти та спеціальності [7].

Детальний аналіз структури системи вищої освіти України, чинної бази стандартів кожного рівня вищої освіти в межах спеціальностей, які призначені для підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту, відповідно до Національної рамки кваліфікацій, дозволив отримати результати представлені в *табл. 8.3*. На нашу думку, таблична форма ілюстрування сприятиме глибокому розумінню складного для здобувачів матеріалу.

Таблиця 8.3 – Структура системи вищої освіти України й стандартів, призначених для підготовки фахівців фізичної культури і спорту

Рівень /ступінь вищої освіти	Назва спеціальності	Наявність стандарту
5 рівень Національної рамки кваліфікацій / молодший фаховий бакалавр	017 Фізична культура і спорт	Стандарт фахової передвищої освіти освітньо-професійного ступеня – фаховий молодший бакалавр, галузь знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальність 017 Фізична культура і спорт. Наказ Міністерством молоді та спорту України від 11 січня 2022 р.
7 рівень Національної рамки кваліфікацій, перший (бакалаврський) / бакалавр	017 Фізична культура і спорт	Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 017 Фізична культура і спорт. Наказ Міністерства освіти і науки України від 24.04.2019 р. № 567.
8 рівень Національної рамки кваліфікацій, другий (магістерський) / магістр	017 Фізична культура і спорт	Стандарт вищої освіти: другий (магістерський) рівень вищої освіти, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 017 Фізична культура і спорт. Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.05.2021 р. № 516
5 рівень Національної рамки кваліфікацій / молодший фаховий бакалавр	014.11 Середня освіта (Фізична культура)	Стандарт фахової передвищої освіти з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями). Наказ Міністерства освіти і науки України від 21.09.2021 р. за № 1003.

Продовження табл. 8.3

7 рівень Національної рамки кваліфікацій, перший (бакалаврський) / бакалавр	014.11 Середня освіта (Фізична культура)	відсутній
8 рівень Національної рамки кваліфікацій, другий (магістерський) / магістр	014.11 Середня освіта (Фізична культура)	відсутній
9 і 10 рівні Національної рамки кваліфікацій / доктор філософії і доктор наук відповідно	017 Фізична культура і спорт / 011 Освітні педагогічні науки / 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)	відсутній

Відповідно до таблиці – п'ятий рівень фахової освіти передбачає набуття здобувачами здатності до розв'язування типових спеціалізованих задач у певній галузі професійної діяльності; сьомий рівень вищої освіти – набуття здобувачами здатності до розв'язування складних спеціалізованих задач у певній галузі професійної діяльності; восьмий рівень – набуття здобувачами вищої освіти здатності до розв'язування задач дослідницького та/або інноваційного характеру у певній галузі професійної діяльності; дев'ятий освітньо-науковий рівень – здобуття особою теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення; десятий науковий рівень вищої освіти передбачає набуття компетентностей з розроблення і впровадження методології та методики дослідницької роботи, створення нових системоутворюючих знань та/або прогресивних технологій,

розв'язання важливої наукової або прикладної проблеми, яка має загальнонаціональне або світове значення.

Таблична й текстові форми подачі матеріалу варто доповнити *рис. 8.4*. Візуальні акценти допоможуть зосередити увагу студентів на головній думці викладача.

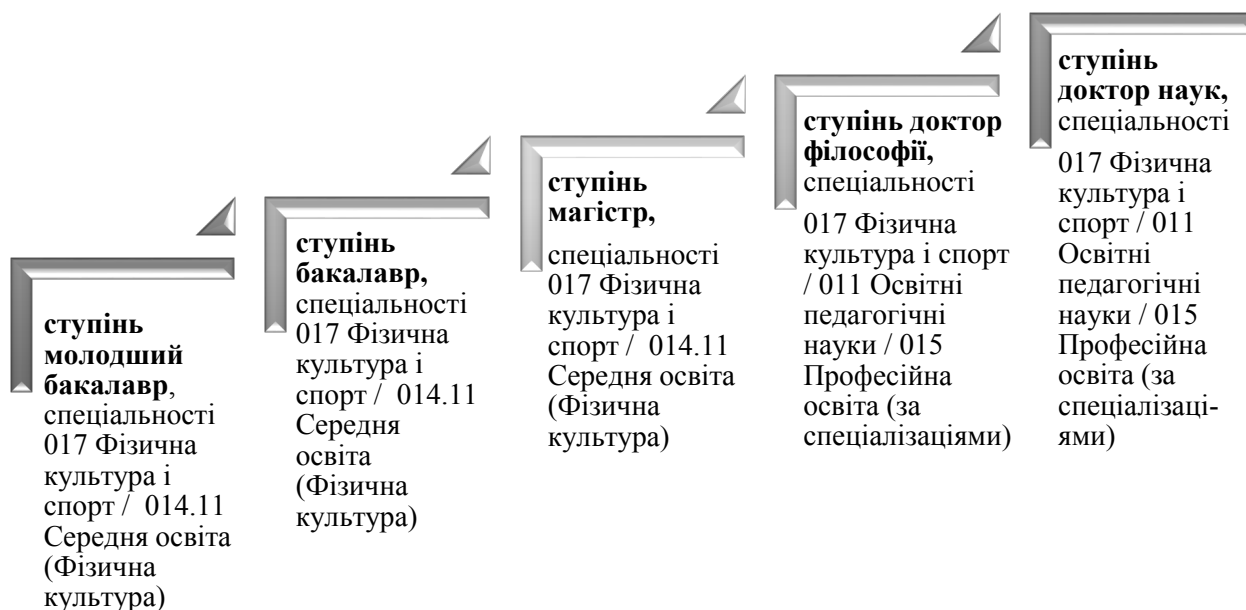

Рис. 8.4. Ступені та спеціальності, що забезпечують професійну підготовку кадрів в галузі фізичної культури і спорту

Стандарти вищої освіти визначають вимоги до створення освітніх програм підготовки. Освітньо-професійна програма (ОПП) є нормативним документом, в якому визначаються галузь знань, рівень освіти, спеціальність та /або додаткова спеціалізація, термін та зміст навчання, форми державної атестації, встановлюються вимоги до змісту, обсягу й та професійної підготовки фахівця тощо.

Компетентнісний підхід у світовій освітній практиці один із ключових, він лежить в основі стандартів вищої освіти будь-яких спеціальностей, тому він потребує ретельного висвітлення й пояснення. Цей підхід дозволяє узгодити й націлити процес підготовки на потреби та вимоги професійної діяльності, акцентує увагу студента не лише на отриманні теоретичної інформації, а й на потребі у розвитку умінь та здатностей діяти в різних ситуаціях, включаючи нестандартні. Відповідно

до компетентнісного підходу в основу підготовки майбутніх фахівців ставиться оволодіння системою знань, умінь, здібностей, цінностей, якостей, практичного досвіду.

Вивчення цієї теми варто розпочати з лінгвістичного тлумачення поняття «компетентний» (лат. *competes*, від *competo* – належний, здатний). Зокрема, довідники трактують його як той, що володіє знаннями, має право за своїми знаннями і повноваженнями робити або вирішувати що-небудь, судити про що-небудь [17]. Законі України «Про вищу освіту», пропонує таке трактування поняття «компетентність» – динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, що визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [7].

Виходячи з цих тверджень, поняття «компетентність» є кваліфікаційною характеристикою особи в момент її діяльності. Складність обґрунтування цього поняття полягає в тому, що компетентність – багатогранне і багатофакторне явище – потребує певного освітнього або професійного середовища, яке дозволило б змодельовати ту чи іншу реальну ситуацію, а також вимагає засобів та умов для контролю за діяльністю людей (студентів, викладачів) у цьому середовищі [2, с. 93-99].

Питання визначення й формування професійних компетентностей фахівців різних спеціальностей знайшли своє відображення в дослідженнях учених провідних зарубіжних країн. Так, в американській теорії «компетентності працівника» найважливішим компонентом кваліфікації фахівця є спроможність швидко й безконфліктно пристосовуватися до конкретних умов праці. У концепції інтегрованого розвитку компетентності, розробленої шведськими та американськими вченими компетентність є сукупністю знань, умінь і навичок, отриманих у процесі навчання [21]. У Німеччині під професійними компетентностями розуміють рівень знань, умінь та здатностей, необхідних для роботи за спеціальністю, а також автономність і гнучкість при вирішенні професійних проблем. У Швеції професійні компетентності розглядають

як інтегроване поєднання знань, здатностей і установок, які дозволяють людині працювати в сучасному трудовому середовищі [20]. В Іспанії професійні компетентності розуміють як ефективне застосування здатностей, що дозволяють здійснювати професійну діяльність згідно з вимогами роботодавця У Великій Британії (національна рада професійних кваліфікацій) компетентності використовують як конструктори для проектування стандартів, до яких належать: критерії діяльності (міра якості), сфера застосування, необхідні знання [22].

Таким чином, аналіз зарубіжного і вітчизняного досвіду впровадження компетентнісного підходу в освітню чи трудову діяльність дає підстави для висновку, що поняття «компетентність» виходить за рамки традиційної професійної тріади «знання – уміння – навички», оскільки включає формальні та інформальні знання та уміння, здатності, цінності, якості, досвід діяльності. Ураховуючи ці знання надаємо здобувачам визначення «компетентнісний підхід» у таких трактуваннях – спрямованість освітнього процесу на формування інтегрованої професійної компетентності, яка виступає в якості результату навчання; професійна компетентність фахівців фізичної культури і спорту – якість особистості, що характеризує здатність виконувати виробничі функції й завдання певної фізкультурно-оздоровчої чи спортивної організації.

Перша тема має логічний зв'язок з наступною – *«Планування та організація навчального процесу у вищій школі»*. Зміст цієї теми занурює студентів у специфіку організації навчального процесу, логіку розробки навчально-методичного забезпечення; знайомить з дидактичними принципами добору й компонування змісту матеріалу в контексті майбутньої спеціальності; інформує про роль міжпредметних зв'язків у композиції навчального матеріалу; пояснює організацію робочого часу науково-педагогічного працівника та значення кафедри у діяльності викладача.

Особливу увагу магістрантів при вивченні цієї теми треба повернути до типових посадових інструкцій учителів фізичної культури і тренерів, соціальних запитів і вимог роботодавців до рівня їх компетентності, специфіки професійної діяльності. Для надання інформації студентам нами було попередньо здійснено аналіз професійних

функцій фахівців фізичної культури і спорту. Узагальнення аналітичної інформації дозволило виявити і представити студентам такі функції:

1) Конструктивно-проектувальна функція виявляється у здійсненні поточного й поетапного планування тренувального процесу спортсменів чи фізичного виховання школярів; виборі оптимальних методів і засобів для вирішення поставлених завдань на основі їх ґрунтовного аналізу та виявлення позитивного і негативного впливу на організм; дотриманні логіки і послідовності у виконанні вправ, комплексів, занять в цілому тощо.

2) Організаційно-управлінська функція потребує вияву ділових якостей у встановленні внутрішньо колективних зв'язків і стосунків, уміння активізувати й організувати діяльність групи, залучати людей до різних видів рухової діяльності, пунктуальність тощо.

3) Гностична функція виявляється в здатності до самоосвіти, готовності до систематичного саморозвитку та самовдосконалення, потребі в поглибленні знань про методи, засоби і технології тренування й фізичного виховання, їхній вплив на організм людини; широкій психолого-педагогічній і методичній підготовленості тощо.

4) Комунікативна функція виявляється в здатності встановлювати контакт із людьми, створювати позитивний психологічний мікроклімат на занятті, бути естетично виразним, надихати, налаштовувати на тренування чи урок, залучати до високої культури спілкування і взаємин; правильно називати вправи, пояснювати техніку їх виконання, чітко подавати команди та розпорядження; одночасно використовувати словесні і візуальні прийоми.

5) Реалізація рухової функції потребує високого рівня власної фізичної (розвиток сили, швидкості, координації, витривалості, гнучкості) і функціональної (стан систем організму, реакція на фізичне навантаження) готовності, психологічної стійкості, працездатності; технічно правильної демонстрації фізичних вправ; уміння безпечно використовувати спортивне обладнання, надавати першу медичну допомогу тощо.

6) Іміджево-презентативна функція виявляється в уміннях рекламувати й презентувати різні нові програми, проводити тренінги, майстер-класи, зацікавлювати ними й підтримувати інтерес і активність упродовж заняття тощо.

7) Аналітико-діагностична функція полягає в здійсненні аналізу, контролю та порівняння результатів навчального та тренувального процесів з подальшим усуненням недоліків і внесенням коректив; оцінюванні індивідуальних особливостей адаптації організму до навантаження за допомогою комплексного тестування, що дозволяє отримати дані про морфофункціональні й психофізіологічні показники конкретної людини; вмінні виконувати антропометричні вимірювання тощо.

8) Адміністративно-господарська функція виявляється в догляді за технічним оснащенням залів, апаратурою, за санітарно-гігієнічним станом одягу і взуття вихованців, контролі за поведінкою у спортивному залі, фітнес-клубі, манежі тощо; здійсненні своєчасної перевірки й підтримки обладнання в робочому стані тощо.

Урахування посадових фахових обов'язків під час добору й розробки навчально-методичного забезпечення (навчальні, робочі програми, силабуси, методичні рекомендації до семінарських / практичних занять чи самостійної роботи) дисциплін, курсів чи практик дозволить наблизити студентів до їх майбутньої професійної діяльності. Налаштувати здобувачів освіти на специфіку професійної діяльності, забезпечити реалізацію принципу зв'язку теорії з практикою, допомогти в інтеграції медико-біологічних, соціально-гуманітарних, спортивно-педагогічних знань у єдиний цілісний систематизований процес формування професійної компетентності, можуть міждисциплінарні (міжпредметні) зв'язки, що закріплюються й можуть бути застосовані на практиці у процесі вивчення обов'язкових (нормативних) освітніх компонентів. Інформація щодо міжпредметних зв'язків потребує ілюстрування (*рис. 8.5*).

Наприклад, знання про будову опорно-рухового апарату, основні рухи людини; біомеханічну характеристику постави, статуру і фізичний розвиток за морфологічними ознаками; морфо-функціональні зміни в організмі людини в процесі занять фізичними вправами; функціональний ефект адаптації серцево-судинної і дихальної систем людини до фізичних навантажень тощо, формуються завдяки вивченню дисциплін медико-біологічного циклу: «Анатомія людини», «Біомеханіка», «Загальна

фізіологія», «Фізіологія рухової діяльності» й ін. та спортивно-педагогічного циклу: «Теорія і методика викладання гімнастики», «Теорія і методика викладання атлетизму», «Сучасні фітнес-технології», які сингулярно забезпечують їх формування (рис. 8.6).

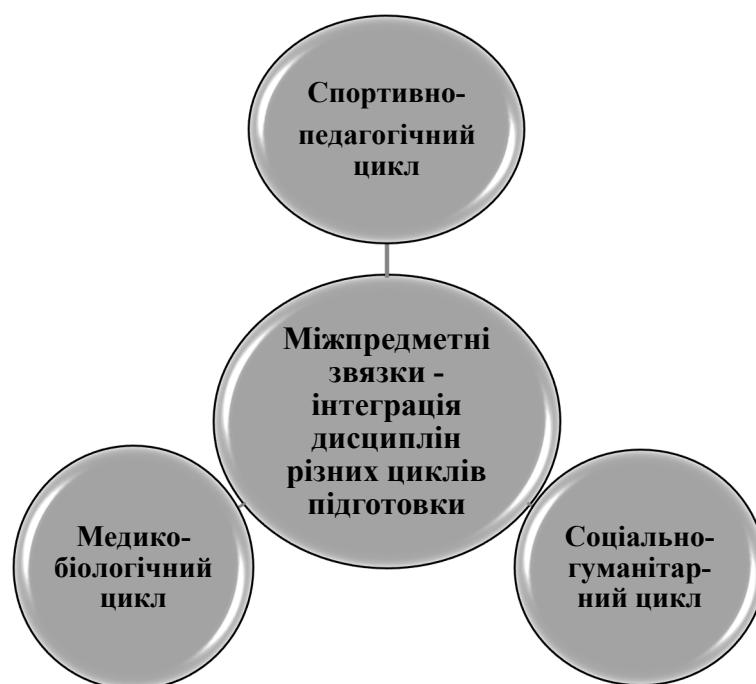

Рис. 8.5. Міжпредметні зв'язки в інтеграції різних циклів підготовки майбутніх фахівців фізичної культури

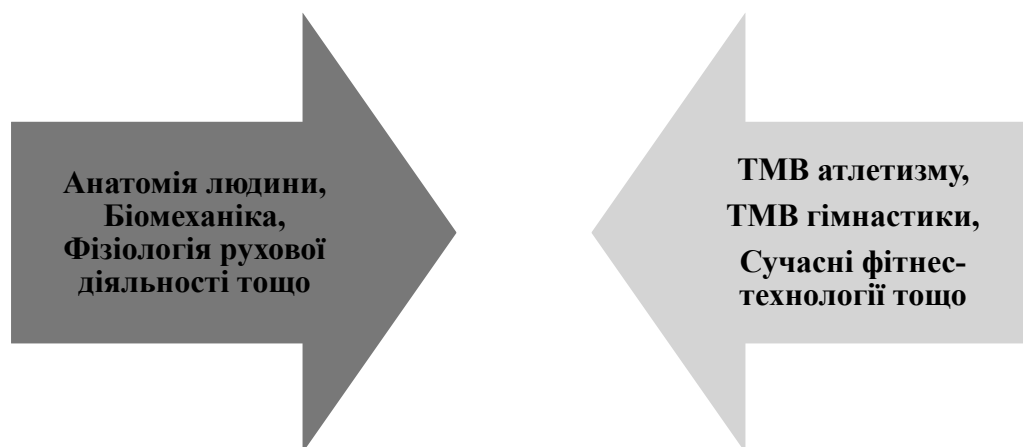

Рис. 8.6. Дисципліни підготовки майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту, що мають безпосередні міжпредметні зв'язки

Отже, міжпредметні зв'язки зумовлюють взаємопроникнення змісту декількох дисциплін, об'єднання їх у єдине ціле, органічне поєднання інформації навчальних курсів для вирішення однієї проблеми, що сприяє наближенню теоретичних знань до специфіки практичної діяльності, акцентування уваги студентів на інформації, яка має безпосереднє професійно-практичне спрямування, використання завдань самостійної, індивідуальної роботи, контрольних завдань, які пов'язані із практикою роботи учителя чи тренера. Недотримання міждисциплінарних зв'язків призведе до узагальненості професійних знань, відсутності їхньої професійної спрямованості, взаємозв'язку теорії з практикою; формалізму знань, слабо вираженої готовності до використання їх у професійних ситуаціях, нездатності вибудувувати чітку систему знань із окремих навчальних тем і дисциплін; низької успішності студентів при виконанні завдань і проєктів, пов'язаних із професійно-практичною діяльністю, загального зниження рівня успішності студентів.

Не менш вагомою для професійної підготовки майбутніх магістрів фізичної культури і спорту є тема «*Технологія підготовки і проведення лекцій у вищій школі*». Ця тема розкриває дидактичні вимоги до змісту, структури, підготовки й техніки читання лекцій. У ході вивчення матеріалу цієї теми увагу здобувачів треба привернути до таких аспектів. На лекційну форму навчання, незалежно від напрямку підготовки (спеціальності), виокремлено приблизно 30% від загального обсягу навчального навантаження. Методом педагогічного спостереження й порівнянь з кращими моделями педагогічної діяльності, виявлено низку факторів, які знижують якість і ефективність лекції, як форми організації навчального процесу, зокрема:

– недостатність або відсутність на лекції методичного візуалізаційного (мультимедійного) забезпечення;

– часткове відображення у змісті лекційного матеріалу сучасних досягнень науки в галузі фізичної культури і спорту, медицини, спортивної фізіології, фармакології, фітнесу тощо, що має сприяти зацікавленню здобувачів вивченню конкретної теми, підвищенню мотивації;

– частковий зв'язок представленого на лекції матеріалу з майбутньою професійно-практичною діяльністю;

– відсутність анонсування здобувачам змісту лекційного курсу в цілому та наступної теми, що унеможлиблює попередню підготовку студента до лекції та питань, які гіпотетично зацікавлять.

Аналіз спеціальної літератури дозволив виявити провідні вимоги до підготовки і читання лекції:

– дотримання структури й відповідність спеціальності здобувачів, для яких здійснюється викладання;

– високий рівень інформативності, доступності матеріалу;

– відповідність змісту лекції словниковому запасу студентів, їхньої термінологічної грамотності та підготовленості;

– наявність унаочнення, прикладів, двосторонньої зворотності, емоційності викладу матеріалу;

– активне залучення студентів до обговорення важливих моментів, зосередження їхньої уваги на значущих фактах і явищах, аргументованість основних висновків.

Вибір типу лекції диктується цілями, завданнями, специфікою дисципліни, її місцем у системі споріднених наук, рівнем професійної майстерності лектора (рис. 8.7). Знову використовуємо ілюстративну форму подачі матеріалу.

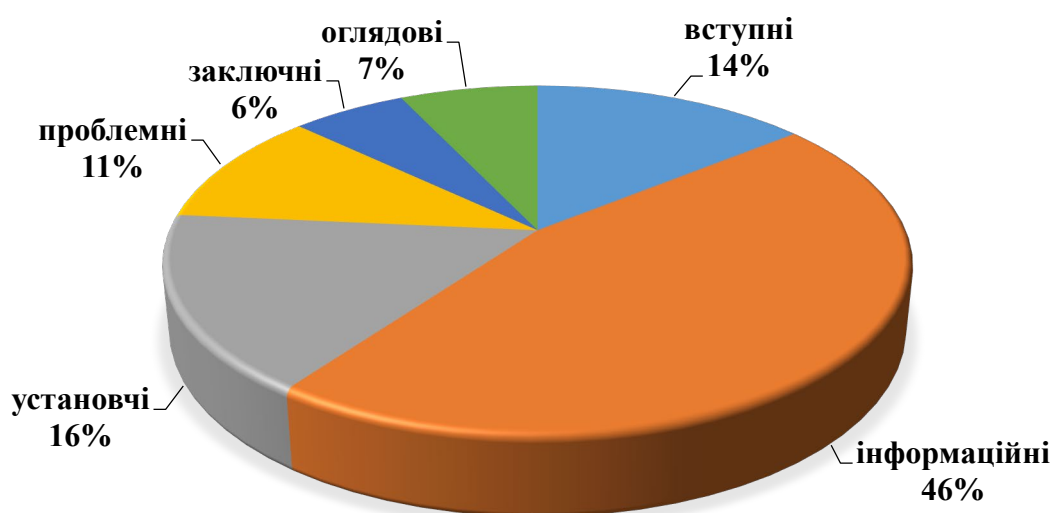

Рис. 8.7. Частота використання різних типів лекцій у професійній підготовці майбутніх фахівців фізичної культури

Вивчення специфіки підготовки фахівців фізичної культури, власного досвіду викладання та діяльності колег, дозволило виявити типи лекцій, які переважно використовують для підготовки фахівців фізичної культури, це: інформаційні, установчі, проблемні, заключні, оглядові, вступні.

Найчастіше (46%) викладачів використовують інформаційний тип лекції, що розкриває загальні та специфічні особливості певної науки, її структуру, окремі методи наукового пізнання, демонструє системні відносини, поступово дає цілісне уявлення про предмет, конкретизує зв'язок фундаментальних об'єктів з конкретною навчальною дисципліною і дає можливість деталізації і поелементного вивчення й засвоєння певного поняття, дефініції, явища, теорії.

Проблемний тип лекції використовують не часто (11%). Проблемні лекції, на нашу думку, застосовуються недостатньо, хоча саме цей тип лекції забезпечує формування самостійного творчого мислення, створює сприятливі організаційні умови для активізації розумової діяльності, стимулює пошук недостатніх знань для вирішення пізнавальної суперечності, забезпечує об'єктивний контроль знань, сприяє підвищенню ефективності і якості навчальної, пізнавальної та виховної роботи.

Частота використання вступних типів лекцій у підготовці фахівців фізичної культури і спорту коливається від 6 до 16%. Вони важливі з точки зору реалізації організаторських функцій, оскільки окреслюють межі й час відведений на вивчення певної дисципліни, обумовлюють форму контролю, вимоги щодо опанування змістом матеріалу; за допомогою вступної лекції викладач демонструє, яким чином ця навчальна дисципліна пов'язана з тим, що вивчалось на попередніх етапах, дисциплінах, лекціях до яких галузей науки найчастіше доведеться звертатися при її вивченні, як набуті знання зможуть використовуватися у подальшому навчанні.

Оглядові лекції спрямовані на поглиблення здобутих знань, зведення їх у систему, завершення вивчення великого розділу або модуля. Цей тип лекцій може проводитися з навчальних дисциплін, які виносяться на державну атестацію тощо. На завершальному етапі вивчення дисципліни використовується заключна (підсумкова) лекція. Її метою є узагальнення інформації, систематизація знань, демонстрація здобутків студентів,

динаміка їхніх успіхів в оволодінні дисципліною, вона дає можливість зміцнити міждисциплінарні зв'язки.

Важливо довести до свідомості магістрантів, що у ході професійної діяльності викладачі повинні реалізувати основні дидактичні вимоги до підготовки і читання лекцій, зокрема забезпечити:

– високий науково-теоретичний рівень змісту навчального матеріалу, його насиченість та інформативність, переконливість й аргументованість;

– наявність певних прикладів, пов'язаних із науково-методичною і практичною проблематикою;

– вивчення нового матеріалу, отриманого на основі сучасних наукових надбань і досвіду провідних діячів у галузі фізичної культури;

– постійний контакт лектора з аудиторією тощо.

Утім варто наголосити, що типовими вадами викладання лекцій можуть бути:

– недостатня реалізація принципу наочності, тобто мало використовуються засоби візуалізації навчального матеріалу (презентації, роздатковий матеріал, схеми, макети), які слугують підтвердженням і доповненням вербальної інформації;

– недостатнє врахування міжпредметних зв'язки, інколи втрачається зв'язок теорії з практикою, та додаткової спеціалізації, елементів проблемно-дослідницького характеру;

– ігнорування процедури підбиття підсумків наприкінці лекції.

Розширення, закріплення знань отриманих на лекційних заняттях, формування практичних умінь та навичок, здійснюється за допомогою семінарських і практичних форм. Тема *«Методична концепція проведення семінарських і практичних занять»* розкриває організаційно-методичні засади проведення цих форм з акцентом на фахову спрямованість і спортивну спеціалізацію.

Ефективною формою підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту у вищій школі, з якими органічно поєднуються лекції, є семінарські і практичні заняття. На ці форми відведено приблизно 40-50 % загального навчального навантаження. Семінарські заняття передбачені з таких дисциплін як: «Професійна діяльність у фізичній культурі та

спорті», «Основи медичних знань», «Біохімія», «Анатомія людини», «Біомеханіка», «Фізіологія людини», «Педагогіка», «Гігієна», «Психологія» тощо.

Під час обґрунтування методичної концепції треба звернути увагу здобувачів на те, що семінарські заняття повинні проводитися за відповідною структурою:

1) *організаційна частина*: підготовка до заняття (привітання, контроль за присутністю студентів, з'ясування причин відсутності, огляд підготовленості аудиторії, робочих місць до роботи), ознайомлення з темою, метою, планом заняття, налаштування студентів на заняття (мотивація, актуалізація опорних знань);

2) *навчально-методична частина*: вступне слово викладача, дискусія на визначену тему за планом, виступи доповідачів та їхніх опонентів, робота зі студентами, які не брали участі у дискусії, але готові до відповідей, аргументований висновок викладача про роботу кожного студента, узагальнення відповідей на кожне запитання тощо;

3) *заклучна частина*: оцінка роботи студентів, підбиття підсумків роботи, повідомлення завдань для самостійної роботи.

Попередній аналіз дотримання викладачами структури проведення семінарського заняття дав результати, представлені на *рис. 8.8*.

Аналізуючи специфіку проведення семінарських занять розуміємо, що ця форма занять використовується більшістю викладачів (78%) для поглиблення теоретичного матеріалу наданого на лекції, або як спосіб контролю знань. Усе ж таки 12% респондентів зазначили, що семінарські заняття призначені не лише для перевірки знань, а й сприяють активізації пізнавальної діяльності студентів, формуванню творчого нестандартного мислення, самостійності, наполегливості у відстоюванні власної позиції, комунікативно-презентативних умінь, активно впливають на професійне становлення особистості.

Аналіз частоти використання викладачами різних типів семінарських занять (на основі класифікації розробленої А. Алексюком [1]) представляємо студентам у вигляді рисунку (*рис. 8.9*).

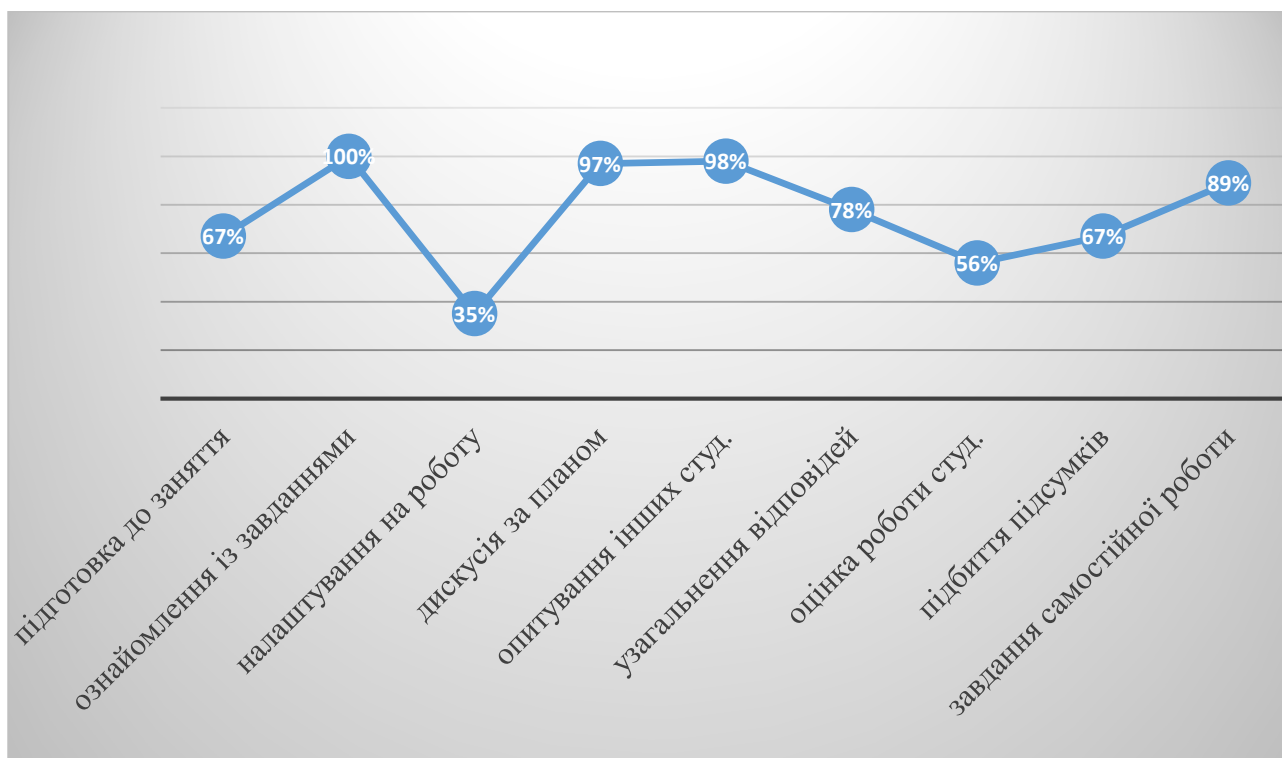

Рис. 8.8. Схема дотримання викладачами структури проведення семінарських занять у процесі підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту

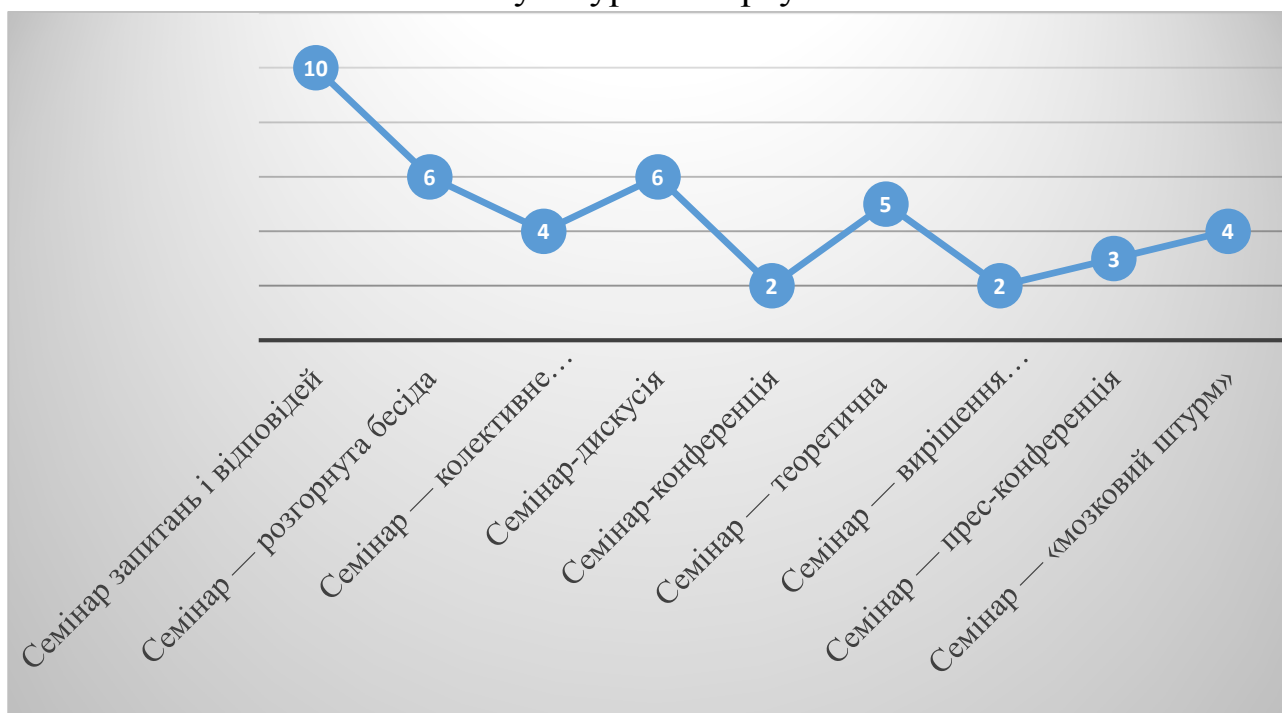

Рис. 8.9. Динаміка застосування різновидів семінарських занять у процесі підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту

Для аналізу частоти застосування різних типів семінарських занять викладачами ЗВО ми використали 10-бальну шкалу. З'ясовано, що у практиці підготовки фахівців фізичної культури і спорту найчастіше застосовуються традиційні різновиди семінарів, такі як семінар «запитань і відповідей», семінар-дискусія, в яких студенти маючи програму заздалегідь готуються до дискусії та розгортають її безпосередньо на занятті, семінар «розгорнута бесіда», який передбачає попередню підготовку студентів за попередньо обумовленими завданнями, питаннями й планом на репродуктивному рівні.

Деякі викладачі практикують проведення таких семінарів, як: «теоретична конференція», що передбачає обговорення й оцінювання письмових рефератів студентів, семінар «колективне читання», на якому студенти зачитують тексти, коментуючи їхній зміст з позиції розвитку сучасної науки, семінар «мозковий штурм». Ці семінари використовують не часто, оскільки вони є складнішими за організацією і потребують ретельної підготовки як з боку студентів, так і з боку викладача. Останній тип семінару є найскладнішим, оскільки потребує від студента інтегрованої системи знань з декількох споріднених дисциплін, вміння аналізувати й систематизувати інформацію, моделювати різні ситуації й знаходити шляхи їх вирішення. Низькі позиції у ранговій шкалі частоти використання різновидів семінарських занять мають такі семінари як: «вирішення проблемних завдань», основою якого є створення проблемних ситуацій, робота над їхнім розв'язанням і семінар «конференція», в якому студенти завчасно готують доповіді, виступають з ними, відповідають на запитання опонентів-одногрупників. Такі невисокі рангові показники пояснюємо низькою активністю студентів на занятті, недостатньою їхньою вмотивованістю, небажанням ретельно готуватися, працювати з додатковою літературою, не розумінням потреби у формуванні комунікативних умінь як провідних у діяльності фахівців фізичної культури і спорту.

У професійній підготовці здобувачів до науково-педагогічної діяльності важливо передбачити типові помилки, які найчастіше допускають викладачі під час проведення різних типів семінарських занять, це: недостатній рівень методичної грамотності і готовності до організації та проведення семінарів, які потребують ретельної і ґрунтовної підготовки (складання плану, запитань, підготовки роздаткового матеріалу тощо),

вмотивування студентів особливо перших курсів до роботи на творчо-пошуковому рівні. Такий стан організації семінарів призводить до низького рівня сформованості професійної компетентності, відсутності зв'язку теорії з практикою, віддаленням науково-теоретичної підготовки від майбутньої професійно-практичної діяльності. Удосконалення викладання семінарських занять можливе при наполегливому мотивуванні студентів, орієнтації на їхні потреби й здібності, акцентуванні уваги на матеріалі, який має безпосередній зв'язок із професійною діяльністю.

Одне з провідних місць у системі підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту належить практичним заняттям. Вони проводять з метою формування у здобувачів професійно-рухових, організаційно-управлінських, комунікативних умінь, інтеграції когнітивної і професійно-практичної діяльності у ході вивчення спеціальних дисциплін, формування здібностей використовувати методи науково-дослідницької діяльності тощо. Проведення практичних занять передбачено з таких обов'язкових дисциплін: «Ритміка і хореографія», «Теорія і методика викладання гімнастики», «Теорія і методика викладання атлетизму», «Теорія і методики викладання спортивних ігор», «Теорія і методики викладання легкої атлетики» тощо; вибіркових дисциплін: «Теорія і методика викладання міні-футболу», «Теорія і методики викладання тенісу», «Теорія і методики викладання городки», «Сучасні фітнес-технології» тощо. Практичні заняття виконують такі основні функції: поглиблення і уточнення знань, здобутих на лекціях і в процесі самостійної роботи; формування професійно-рухових умінь і навичок, умінь планувати, аналізувати і узагальнювати інформацію; накопичення досвіду організації спортивної підготовки та фізкультурно-оздоровчої діяльності; оволодіння навичками керівництва, менеджменту тощо.

У ході навчання магістрантів необхідно наголосити на важливості дотримання типової для практичних занять структури:

1) організаційна частина – підготовка до заняття (привітання, контроль за присутністю студентів, з'ясування причин їхньої відсутності, огляд підготовленості спортивного залу, басейну, інвентарю і обладнання);

2) ознайомлення студентів з темою, метою, планом і завданнями заняття, вступне слово викладача;

3) методично-практична частина – експрес контроль знань студентів (проводиться у формі усного опитування, письмового або комп'ютерного контролю);

4) повідомлення теоретичної інформації за планом заняття;

5) практична частина – формування професійно необхідних умінь і навичок в залежності від поставлених завдань з подальшим їх обговоренням, перевірка й оцінювання сформованих умінь і навичок;

6) заключна частина – аргументована оцінка роботи студентів, підбиття підсумків роботи, повідомлення завдань самостійної роботи.

Аналіз викладацької діяльності магістрантів на науково-педагогічній практиці й молодих викладачів дозволив з'ясувати ступінь дотримання ними структури практичного заняття, результати якого представлені за допомогою графічної діаграми (рис. 8.10).

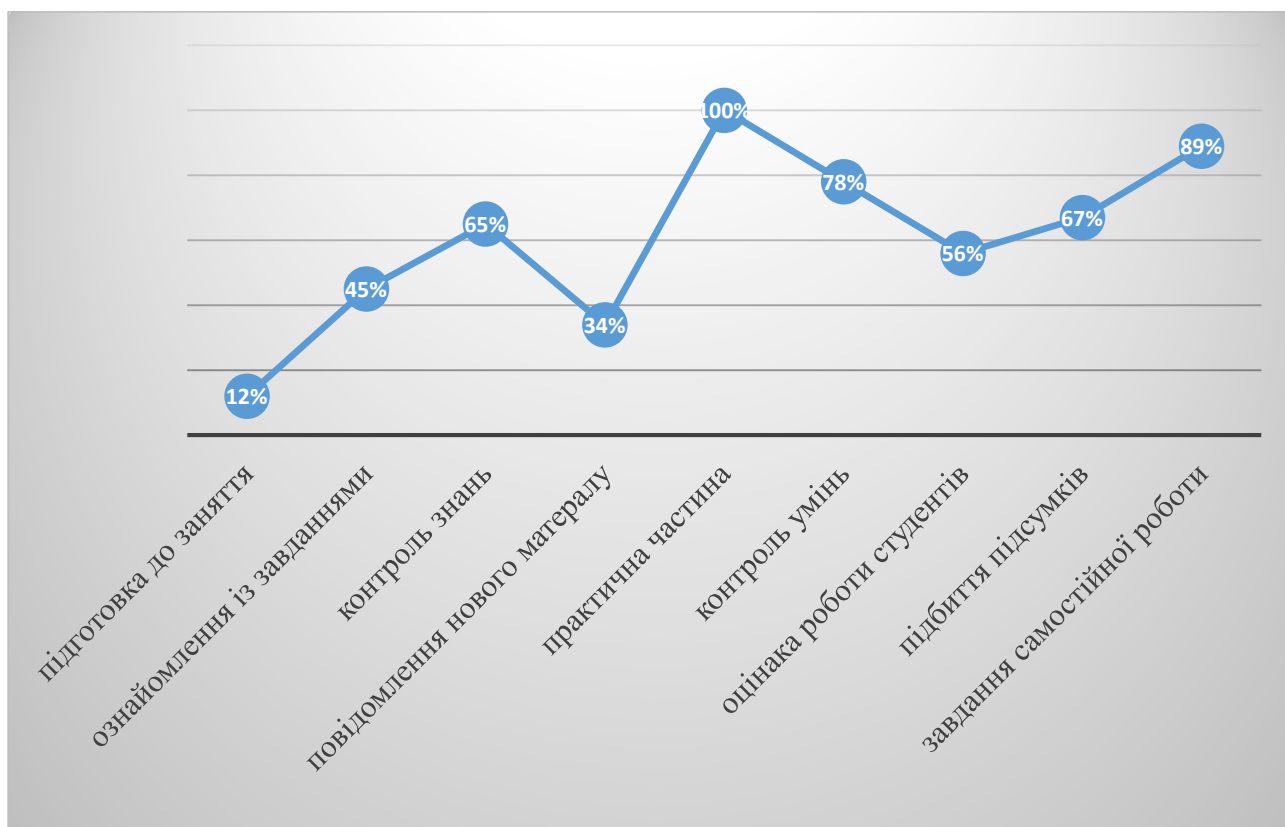

Рис. 8.10. Динаміка дотримання викладачами структури практичних занять у процесі підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту

На *рис. 8.10* видно, що 78% викладачів використовують фронтальні форми проведення практичних занять. Серед переваг цієї форми занять вони виділяють такі: заощадження навчального часу (43%); легкість у керуванні процесом навчання (37%); швидкість оцінки результатів і можливість корекції процесу навчання (30%). Групові та індивідуальні форми організації практичних занять застосовують лише 22% опитаних викладачі. Серед переваг цієї форми респонденти відзначають: можливість здійснення самонавчання, самоперевірки, самоконтролю студентів (68%); можливість формування індивідуального стилю у професійній діяльності (72%); можливість і ефективність застосування різного спортивного інвентарю та обладнання (51%). До недоліків застосування цих форм організації практичних занять викладачі віднесли такі: значні витрати часу і зусиль на організацію студентів (76% опитаних); утруднення процесу отримання зворотної інформації про хід виконання завдань (88%).

З-поміж головних завдань семінарських і практичних занять більшість викладачів виділяють перевірку виконання студентами самостійної роботи (85%), оволодіння змісту матеріалу (59%); рідше викладачі зосереджують увагу на мотивуванні студентів, актуалізації знань, інтегрування теоретичного матеріалу із практикою (17%); 36% викладачів відзначили, що не завжди при проведенні практичного заняття проводять методичну частину, яка передбачає надання теоретичної інформації практичного характеру; має фрагментарний характер узагальнення й систематизація результатів, оцінка роботи студентів (57%); 75% викладачів семінарські і практичні заняття використовують для підбиття підсумків роботи. Недотримання структури занять більшість респондентів пояснюють недостатністю навчального часу, методичного забезпечення, інвентарю та обладнання, низьким рівнем мотивації, відсутністю умінь систематизувати і узагальнювати інформацію, будувати інтегровану систему зв'язків теорії з практикою.

За результатами аналізу діяльності викладачів при проведенні семінарських занять відзначено переважання їх видів у бік репродуктивного відтворення інформації, можливості здійснення оперативного контролю, швидкого отримання інформації про

сформованість знань, що відбувається у збиток формування інтелектуальних здібностей, творчого мислення, активності, самостійності, комунікативних, професійно-гносеологічних та інших умінь. Аналізуючи проведення практичних занять розуміємо, що викладачі у більшій мірі віддають перевагу формуванню рухових умінь, нехтуючи методичною частиною заняття, яка є основою формування цілісної системи підготовки, зловживають фронтальними способами організації заняття. В контексті цього дослідження, у процесі навчання магістрантів, варто наголосити на тому, що основою організації семінарських і практичних занять має стати розробка навчально-методичних комплексів, навчальних комп'ютерних програм, тренажерних пристроїв, методичного матеріалу тощо, використання диференційованих форм (групових, індивідуально-групових) проведення занять.

Не менш значущою для підготовки майбутніх магістрів фізичної культури до науково-педагогічної діяльності є *тема «Характеристика форм і методів навчання у вищій школі»*. Цю тему варто розпочати з визначення термін «метод» та запропонувати взяти за основу найбільш систематизовану класифікацію методів навчання ученого Ю. Бабанського, який ураховує основні компоненти діяльності: мотиви, операції, дії, контроль та аналіз результатів. В основі цієї класифікації комплексне вирішення основних завдань освіти, виховання і розвитку особистості: розвиток теоретичного й емпіричного мислення, навичок практичної діяльності, самостійної роботи, формування світогляду тощо. Саме тому, на нашу думку, вона буде найбільш зрозумілою для сприйняття студентами. Згідно з класифікацією Ю. Бабанського методи навчання поділяються на три групи:

– методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності. У цій групі автор виділяє чотири підгрупи: перша містить методи навчання за джерелом знань, а саме: словесні, наочні, практичні; друга – за логікою передачі і сприйняття навчальної інформації: аналітичний, синтетичний, індуктивні та дедуктивні; третя – за ступенем самостійності мислення під час оволодіння знаннями: пояснювальні, репродуктивні, творчі, проблемне викладання, проблемно-пошукові, дослідницький; четверта – за ступенем керівництва навчальною роботою (навчальна робота під керівництвом викладача (самостійне виконання різних видів навчальної роботи на занятті

під керівництвом викладача)) і (самостійна робота поза контролем викладача);

– методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності (пізнавальні ігри, навчальні дискусії, емоційний вплив педагогів, заохочення навчальної діяльності, покарання);

– методи контролю і самоконтролю в навчанні (опитування, письмові роботи, тестування, контрольні лабораторні роботи, контрольні практичні роботи, комп'ютерний контроль, самоконтроль) [16].

У контексті цієї теми варто звернути увагу студентів, що зміст предметної підготовки фахівців фізичної культури і спорту має специфічну професійну спрямованість, яка має позначатися на виборі методів навчання. Процес підготовки вимагає застосування таких методів, які б відповідали специфіці їхньої фахової діяльності, реальним можливостям і потребам, змісту навчання в межах окремої теми, модуля, дисципліни, етапу тощо. Вивчення кожної навчальної дисципліни вимагає застосування логічних, адекватних, ефективних методів, які сприятимуть найшвидшому засвоєнню навчального матеріалу. Методи педагогічної взаємодії викладачів і студентів, повинні різнопланово впливати на професійно-гносеологічні процеси й мотиваційні установки студентів, змінюватись у залежності від різноманітних обставин реалізації педагогічного процесу (специфіки фаху, середнього рівня підготовленості групи, ступеню засвоєння попереднього матеріалу, форми проведення заняття, теми заняття, кількості студентів, наявності методичного і навчально-технологічного забезпечення, включаючи спортивне обладнання тощо), забезпечувати досягнення прогнозованих результатів.

У цій темі варто наголосити на можливостях активних методів навчання, в ході яких студенти і викладач активно взаємодіють один з одним як рівноправні партнери на демократичних засадах. У цих технологіях роль викладача полягає у спрямуванні навчальної діяльності на досягнення поставленої мети – навчити аналізувати отриману інформацію, формулювати власну думку й доводити свою точку зору, спілкуватися з іншими людьми, будувати ділові відносини, уникати конфліктів, прагнути до діалогу та консенсусу, моделювати й вирішувати професійні ситуації, приймати обґрунтовані рішення, критично нестандартно мислити, здійснювати проєктну діяльність, виконувати творчі роботи тощо. На нашу

думку найбільш актуальними інтерактивними технологіями у підготовці фахівців фізичної культури є: відкрите обговорення, голосування, прес-конференція, мозковий штурм, рольові ігри, бінарна лекція тощо. Логічне й поетапне застосування різних методів навчання, поступове ускладнення навчальних завдань, які повинні мати професійно-практичний зміст, підвищення вимог до рівня самостійності студентів у процесі пізнавальної діяльності, повинно бути прямо пропорційним ступеню сформованості їх професійної компетентності.

Навчання, як і будь-який інший процес, володіє певним змістом і формою. Поняття «форма» (від лат. *forma* – зовнішність, устрій) трактується у лінгвістиці як зовнішній вигляд, тип, структура чогось, що зумовлено певним змістом [17]. Різноманіття форм організації навчання, також має враховувати специфіку змісту підготовки фахівців фізичної культури і спорту, й вимагає їх класифікації, яка базуватиметься на особливостях навчального спілкування викладачів і студентів або/та цілей і задач педагогічного процесу.

Інформувати про форми навчання також потрібно через певну класифікацію, яка поділяє їх на загальні і конкретні. Загальні форми пронизують собою увесь навчальний процес і можуть бути представлені блоками, в такій логічній послідовності: лекційний блок, блок семінарських та практичних занять, блок практик, контрольні заходи. Конкретні форми забезпечують процес передачі студентам досвіду, формування знань і умінь, удосконалення особистих здібностей через безпосереднє спілкування студента з викладачем та опосередкованим письмовим способом. Передача знань студентам опосередкованим способом відбувається «письмовою» мовою; у цьому випадку викладачами виступають автори підручників, навчальних посібників. Роль викладача обмежена постановкою навчальних завдань і контролем за якістю їх вирішення. Засвоєння навчальної інформації здійснюється студентом без безпосередньої участі викладача. У процесі безпосереднього спілкування, навчання студента здійснюється за допомогою передачі соціального й професійного досвіду, теоретичних знань та практичних умінь, в умовах аудиторної роботи.

Важливою для здобувачів освіти є засвоєння матеріалу про індивідуальну форму навчання під якою розуміють таку форму організації навчального процесу, при якій викладач навчає одного студента. При

індивідуальній роботі кожен студент отримує специфічне, призначене винятково для нього завдання. Студенти, які мають різний рівень реальних навчальних можливостей, отримують завдання різного рівня труднощів. Індивідуальну форму на практиці реалізують через виконання студентами індивідуальних навчально-дослідних завдань (ІНДЗ). Ця форма має важливе розвивальне значення, оскільки сприяє формуванню перцептивних умінь, здатності до налагодження міжособистісних стосунків.

Групова форма широко використовується в підготовці майбутніх фахівців фізичної культури, вона створює позитивні умови для формування умінь вирішувати проблемні й творчі завдання, ефективна для занять, на яких навчальний матеріал містить проблему і потребує її обговорення та прийняття спільного рішення в малій групі. При цьому кожен студент залежно від своїх здібностей, інтересів, рівня підготовленості може брати участь в обговоренні. Проведення групової форми навчання доречно на проблемних семінарах та практичних заняттях.

Реалізація ідеї співпраці студентів у навчанні призвела до появи й активного застосування в практиці професійної підготовки колективної форми. Колективна форма – форма навчальної діяльності, при якій усі студенти вивчають однаковий навчальний матеріал, отримуючи при цьому безпосередню або опосередковану підтримку з боку викладача в наближенні до спільної мети. Колективна робота впливає на підвищення рівня когнітивної активності студентів, за допомогою колективно-пізнавальної діяльності досягається груповий ефект, який виявляється в більшому за кількістю та вищому за якістю зростанні знань і практичних умінь.

Важливою формою підготовки майбутніх фахівців є самостійна робота. У цьому випадку процес передачі знань студентам відбувається у вигляді спілкування опосередкованим письмовим способом (мовою), через опрацювання підручників, посібників, роботу з комп'ютерними програмами. Засвоєння навчальної інформації здійснюється самим студентом без провідної участі викладача. Його роль обмежена постановкою навчальних завдань і контролем за якістю їхнього виконання. Безпосередня допомога викладача може здійснюватися через зразок, систему вказівок (правил) тощо; опосередкована – через створення

конкретних умов, системи завдань, навідних запитань, розчленування завдань на підзавдання.

Таким чином, застосування оптимальних методів і форм навчання на кожному занятті, орієнтованих на специфіку, професійну спеціалізацію й конкретні завдання заняття, кількість студентів тощо, сприяє створенню пізнавального освітнього середовища, зміцнює мотивацію й інтерес до навчання, забезпечує ефективність підготовки. Істотно підвищує результативність підготовки вибір та застосування відповідних засобів навчання.

Тема «*Методика оцінювання знань, умінь і навичок студентів*» формує знання про сутність, функції та форми навчального контролю; методику підготовки та здійснення контролю. На початку вивчення цієї теми важливо зосередити увагу студентів на значенні контролю у формуванні компетентностей, його основній меті, як засобу управління, систематизації знань, умінь і навичок здобувачів, мотивації до самостійного оволодіння матеріалом, стимулювання до застосування ними сформованих знань на практиці, формування прагнення до самоосвіти. Також важливим методичним аспектом цієї теми є підготовка та здійснення різних видів контролю. Усне пояснення матеріалу доречно підкріпити відповідним візуальним контентом, наочність робить матеріал зручнішим для аналізу, узагальнення та осмислення (рис. 8.11).

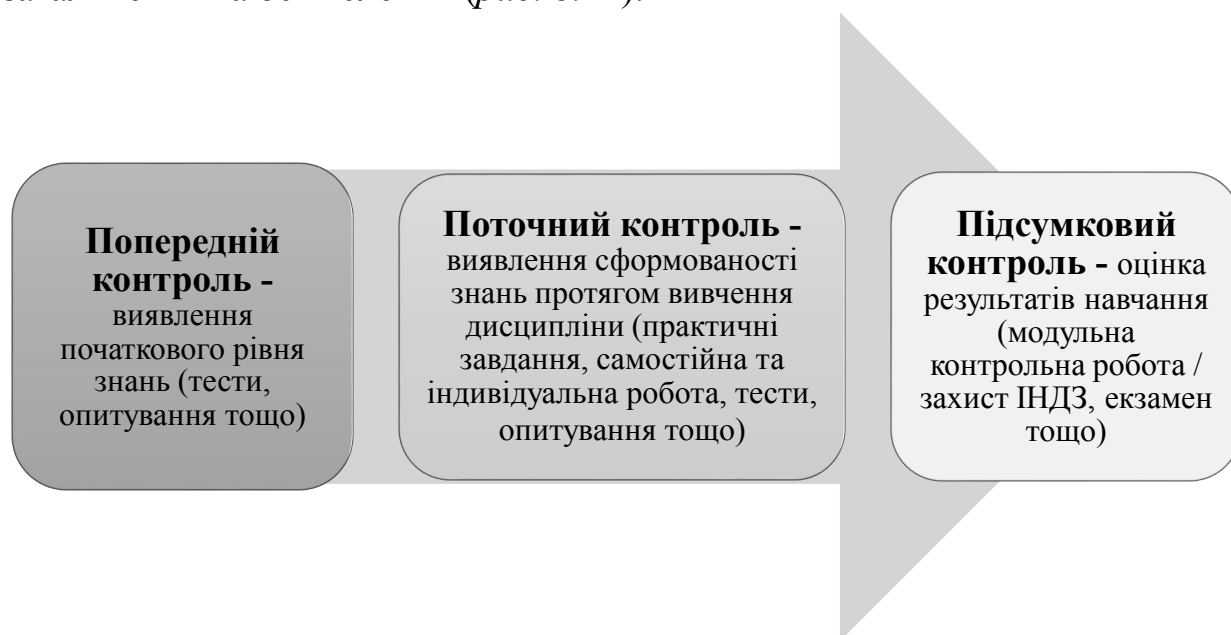

Рис. 8.11. Види контролю та оцінювання знань з навчальної дисципліни

Формування загальних і фахових компетентностей у майбутніх магістрів фізичної культури і спорту упродовж вивчення кожної теми дисципліни «Методика викладання спеціалізованих навчальних дисциплін у закладах вищої освіти» потребує осмислення теоретичної інформації на лекціях, виконання завдань аудиторної роботи (усне опитування, тестові завдання, бліцконтроль, роботи в парах, виконання завдань на семінарі запитання-відповіді тощо), репродуктивних (презентація сучасних технологій навчання тощо) і творчих завдань (підготувати фрагменти лекційних, семінарських / практичних занять, зразки тестових контрольних завдань) самостійної роботи, індивідуального науково-дослідного завдання (розробити робочу програму навчальної дисципліни), багаторівневої комплексної модульної контрольної роботи.

Відповідно до Положення про організацію освітнього процесу у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка політика курсу щодо перескладання робіт, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів). Перескладання модульних контрольних робіт відбувається за наявності поважних причин (підтверджених документально). Відвідування занять є обов'язковим компонентом, позитивно оцінюється відповідальність, старанність, креативність. Згідно Кодексу академічної доброчесності Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка списування під час контрольних робіт заборонені, мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час онлайн тестування та підготовки практичних завдань під час заняття. Практичні роботи скопійовані з робіт інших студентів залишаються без оцінки і права на перескладання. Відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та інформальній освіті у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка оцінка навчання за окремими темами може здійснюватися з урахуванням надання сертифікатів про проходження програм інформальної освіти (вебінари, семінари, майстер-клас, участь у конференціях, підвищувати кваліфікації), які засвідчують здобуття особою певних компетентностей за цією

дисципліною. Кількість балів залежить від обсягу кредитів/годин за самоосвіту і виставляється за відповідну тему / вид діяльності.

Таким чином, приймаючи виклики сьогодення, українське суспільство прагне відповідати європейському рівню життя. Основною рушійною силою цього поступу є компетентні, висококваліфіковані фахівці. Реагуючи на вимоги до рівня освіченості людського капіталу, система вищої освіти України щороку зазнає суттєвих змін. Нині, стандартизація вищої освіти є невід'ємним атрибутом освітніх систем усіх розвинених країн, у тому числі і України. Стандарти вищої освіти є основою оцінки професійної підготовки, а також якості освітньої діяльності закладів вищої освіти.

Освітня спеціальність 017 «Фізична культура і спорт» другого (магістерського) рівня є перспективною і затребуваною на ринку праці, оскільки готує фахівців здатних не лише до тренерської чи управлінської професійно-практичної діяльності у закладах спортивного та фізкультурно-оздоровчого спрямування, а й до науково-педагогічної діяльності у закладах вищої освіти. Відповідно стандарту вищої освіти цієї спеціальності освітньо-професійні програми передбачають формування у майбутніх фахівців здатності розробляти і викладати спеціалізовані навчальні дисципліни у закладах вищої освіти. Обґрунтоване структурно-змістове наповнення дисципліни «Методика викладання спеціалізованих навчальних дисциплін у закладах вищої освіти» відповідає вимогам стандарту вищої освіти спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» другого (магістерського) рівня вищої освіти й забезпечує формування відповідних загальних і фахових компетентностей.

Список використаних джерел:

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Підручник. К. : Либідь, 1998. 560 с.
2. Бондар С. П. Термінологічний аналіз понять «компетенція» і «компетентність» у педагогіці: сутність і структура. *Освіта і управління*. 2007. № 3. С. 93–99.
3. Вайнола Р.Х., Сисоєва С.О. Методика викладання соціально-педагогічних дисциплін. Навчальний посібник. К. : Київський ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. 152 с.

4. Гринчук Ю. С., Ордіна Л. Л., Хахула Л. П., Коваль Н. В., Хахула В. С. Методика викладання у вищій школі. Методичні вказівки. Біла Церква : Білоцерківського НАУ, 2018. 35 с.

5. Дзюба П. А., Зайцева Т. А. Методика викладання фахових дисциплін в вищій школі : навч. посіб. Дніпропетровськ : Ліра, 2015. 24 с.

6. Дубасенюк О. А., Антонова О. Є. Методика викладання педагогіки. Навчальний посібник. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 375 с.

7. Закон України «Про вищу освіту» від 01 липня 2014. [Електронний ресурс]. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T141556>

8. Казак І., Сідоров Д. Теорія і методика викладання в вищій школі : конспект лекцій з навчальної дисципліни : навч. посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 116 с.

9. Кайдалова Л. Г., Науменко Н. В. Методика викладання у вищій школі : методичні рекомендації до практичних занять для здобувачів вищої освіти. Х. : НФаУ, 2021. 46 с.

10. Капська А. Й. Методика викладання дисциплін соціально-педагогічного циклу. К. : Центр учбової літератури, 2017. 140 с.

11. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141). [Електронний ресурс] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

12. Корміна Л. І. Методика викладання дисциплін за фахом у вищих навчальних закладах. Методичні рекомендації до курсу. Луцьк : Вежа-Друк, 2016. 52 с.

13. Лякішева А. В., Грицюк Л. К. Методика викладання навчальних дисциплін соціально-педагогічного напрямку студентам ВНЗ. Навчально-методичний посібник. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. 504 с.

14. Маслак В. І., Василенко Д. П. Методика викладання спеціальних дисциплін. Конспект лекцій з навчальної дисципліни. Кременчук : Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, 2018. 34 с.

15. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі : навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2007. 232 с.

16. Педагогика. Учебное пособие / под ред. Ю. Бабанского. М., 1988. 385 с.
17. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничук. К. : Гол. ред. УРЕ, 1974. 776 с.
18. Спільна декларація міністрів освіти Європи «Європейський простір у сфері вищої освіти». м. Болонья, 19 червня 1999 року. [Електронний ресурс] URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_525#Text
19. Стандарт фахової передвищої освіти освітньо-професійного ступеня молодший бакалавр, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 017 Фізична культура і спорт. Наказ Міністерства освіти і науки України № 516 від 11 травня 2021 р.
20. Gibbons-Wood D., Lange T. Developing Core Skffls. Education+Training. 2000. Vol. 42. № 1. P. 24-32.
21. Patel A. et al. Leisure time spent sitting in relation to total mortality in a prospective cohort of U.S. adults. American Journal of Epidemiology. 2010. 172 (4). P. 419-429.
22. Tuning Educational Structures in Europe. Line I. Learning Outcomes. Competences. Methodology. 2001-2003. Phase 1. URL: <http://www.relintdeusto.es/Tuning Project/index.htm>.